

Hoofdstuk II

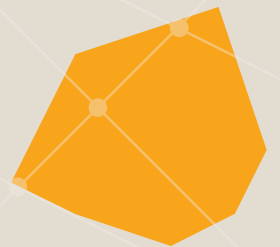
***Onderwijs:
FSW al een
decennium
vernieuwend***

De FSW heeft de afgelopen tien jaar een naam opgebouwd als spraakmakend en vooroplopend op het gebied van onderwijsvernieuwing. De faculteit startte als eerste binnen de EUR met het blokkensysteem, met probleemgestuurd onderwijs (PGO) en met de pilot 'Nominaal is Normaal' (N=N).

Intensivering van het onderwijs, dus werken in kleine groepen en met minder herkansingen, was de rode draad van het door de faculteit gehanteerde onderwijsbeleid. Maar de FSW had ook te maken met landelijke ontwikkelingen als het verder uitrollen van de bachelor-masterstructuur (BaMa).

Dit betekende dat in 2005 de masters bij Bestuurskunde en Sociologie van start gingen, bij de nieuwe opleiding Psychologie kon men daar al een jaar eerder mee beginnen. In datzelfde jaar vond ook de invoering van het bindend studieadvies - een universiteitsbrede maatregel - plaats. In 2008 deden de 'minoren' hun intrede en

in 2011 trad de 'harde knip' in werking. Studenten mochten vanaf dat moment alleen nog aan de master beginnen als ze hun bachelordiploma hadden gehaald. Door de harde knip kreeg de BaMa meer de werking zoals die bedoeld was. Na de bachelor ontstond er een echt keuzemoment en het werd minder vanzelfsprekend dat studenten na hun bachelor doorstroomden naar een master bij dezelfde opleiding of universiteit. Gezien de ranglijsten in Elsevier en Keuzegids en gezien ook de beoordeling van de officiële 'waakhond' voor de onderwijskwaliteit, de NVAO, moest de FSW de competitie met andere opleidingen in Nederland aankunnen.

Het verder uitrollen van de BaMa

De oude structuur van het academisch onderwijs, met een propedeuse en een doctoraal, werd in 2002 vervangen door het bachelor-masterstelsel. In eerste instantie was de invoering van de BaMa niet veel meer dan het oude systeem in tweeën opknippen: 1 plus 3 werd 3 plus 1. Het oorspronkelijke idee van een brede bachelor en een specialistische master, twee afzonderlijke opleidingen die de mobiliteit van studenten moesten bevorderen, kwam echter niet uit de verf.

“Die master had twee jaar moeten zijn, dan had je een brede bachelor met vervolgens een specialisatie kunnen realiseren,” heeft dr. Lex Cachet, de toenmalige onderwijs-directeur van de faculteit, daarover opgemerkt. “Maar de universiteiten zijn politiek volstrekt onmondig en hebben in Den Haag geen poot aan de grond gekregen. Kijk naar de geschiedenis van het onderwijs in Nederland. Iedereen heeft de afgelopen decennia veel meer geld gekregen, maar de universiteiten minder, terwijl ze veel meer studenten moesten bedienen.”

“Onze master is te kort en onze bachelor te disciplinair,” concludeerde ook prof. dr. Romke van der Veen, de voorzitter van de opleiding Sociologie. “Voorheen was er wat meer ruimte om met andere disciplines vakken te delen. Sociologie had keuzevakken over en weer met Economie, Bestuurskunde en Rechten. Maar omdat Nederland ervoor koos om de oude structuur in het BaMa-stelsel te persen, probeerde iedereen de bachelor zo disciplinair mogelijk in te vullen. Je wilde toch dat

masterstudenten met voldoende, in ons geval sociologische bagage zouden afstuderen.”

Het uitrollen van de BaMa-structuur was volgens Cachet ingewikkeld omdat er keuzes gemaakt moesten worden. Over het al dan niet handhaven van onderdelen, over wie of wat er in het meer prestigieuze masterprogramma mocht en over hoeveel mastertrajecten er moesten komen. Mede door het organiseren van twee onderwijsconferenties binnen de faculteit verliep dit proces toch redelijk soepel.

Natuurlijk gingen er ook dingen mis. Zo had Bestuurskunde in de masterprogramma's, die in 2005 van start gingen, de stage laten vervallen. Dit tot ongenoegen van de studenten. Maar via hun vertegenwoordigers in de Faculteitsraad en dankzij de steun van de onderwijsdirecteur Cachet kregen zij de herintroductie van de stage geregeld. Ook de opzet van een gezamenlijke master

De opleidingen binnen de FSW moeten meer hun best doen om studenten in de masterprogramma's te krijgen.

'Arbeids en Organisatie Management' (AOM) met Bestuurskunde, Psychologie en Sociologie liep niet van een leien dakje. De noodzaak van voldoende inbreng per discipline maakte het moeilijk om in één jaar een gezamenlijk en interdisciplinair programma op te zetten. Deze master werd dus minder gemeenschappelijk dan aanvankelijk beoogd.

Bij Psychologie hoefde men geen aanpassingen door te voeren vanwege de BaMa. Deze opleiding was bij de start van de opleiding in 2001 al meteen met dit onderwijsmodel begonnen. Er moesten wel hoogleraren aangetrokken worden om voldoende expertise voor de vier masterprogramma's in huis te hebben en om onderzoeksprogramma's voor die gebieden te ontwikkelen.

Harde knip

De BaMa kreeg meer de werking zoals die bedoeld was door de invoering van de 'harde knip' in september 2011. De harde knip houdt in dat studenten pas na het behalen van hun bachelordiploma aan de master mogen beginnen. Na de bachelor ontstaat veel meer een reflectiemoment waarbij studenten zich afvragen waar ze hun opleiding willen vervolgen. Het wordt minder vanzelfsprekend dat studenten na de bachelor doorstromen naar een master aan dezelfde opleiding of universiteit. De opleidingen binnen de FSW moeten meer hun best doen om studenten in de masterprogramma's te krijgen. Ze verliezen studenten aan andere universiteiten, maar krijgen er omgekeerd ook studenten bij van elders.

Een aparte bachelor en een aparte master met elk hun eigen diploma betekende ook forse uitbreiding van het werk voor de accreditaties door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie. (Deze NVAO is opgericht door de Nederlandse en Vlaamse overheid en bewaakt de kwaliteit van het hoger onderwijs via het al dan niet verlenen van een accreditatie.) In plaats van één opleiding werden voortaan de bachelor en de master afzonderlijk aan een kwaliteitstoets onderworpen. Zeker voor de FSW zijn deze beoordelingen door visitatiecommissies belastend en complex, omdat deze faculteit vier verschillende wetenschapsgebieden heeft. "Dan ben je voortdurend in voorbereiding van visitaties of je zit in een tussentijdse opleidingsevaluatie of je bewerkt de uitkomsten van de vorige visitatie," aldus Cachet.

Verleiden - Dr. Frans-Bauke van der Meer, onderwijsdirecteur van Bestuurskunde

“De druk op de prestaties in onderwijs en onderzoek is de laatste tien jaar groter geworden. In het onderwijs heeft dat heel goed gewerkt. De rendementen zijn toegenomen en er is veel meer geïnvesteerd in de didactische vormgeving van opleidingen om de studeerbaarheid te vergroten. De externe druk op meetbare resultaten en het mondiger worden van studenten spelen daarbij een rol, maar vooral ook het inzicht dat leerprocessen niet alleen maar gebaseerd zijn op kennisoverdracht waarbij de docent vertelt hoe de wereld in elkaar zit.

Eén van de leuke dingen binnen de FSW en Bestuurskunde is toch dat mensen veel energie stoppen in een goede inhoud van vakken en in een goede didactische benadering. Daar investeren we overigens ook veel in. We hebben nu kleinschaliger onderwijs en een meer gedetailleerde invulling van de leertrajecten. En doordat we beter over werkvormen nadenken, krijgen studenten een grotere gevarieerdheid aan activiteiten en leermodellen aangeboden en werken ze meer met concrete voorbeelden.

Potentieel nadeel is wel dat het onderwijs nu zo strak geprogrammeerd is dat studenten bij wijze van spreken bij het handje worden genomen. En daar worden ze weer minder zelfstandig van. Bovendien gedragen veel studenten zich in mijn beleving steeds meer als consument. Je moet studenten dus meer verleiden, uitdagen en dwingen om eigen verantwoordelijkheid te nemen en niet alles voor zoete koek te slikken.

Misschien worden we daarin een beetje geholpen door de economische crisis. Want die maakt studenten natuurlijk wel duidelijk dat ze zich echt in positieve zin moeten onderscheiden om in de toekomst een goede kans op de arbeidsmarkt te maken. Maar ook onze eigen benadering is van belang: studenten aanspreken op hun eigen verantwoordelijkheid voor hun leerproces.”

Bindend studieadvies

De EUR, en dus ook de FSW, is in het studiejaar 2005 / 2006 gaan werken met een ‘bindend studieadvies’ (BSA). Eerstejaarsstudenten mochten vanaf dat moment alleen door naar het tweede jaar als ze minimaal 40 van de totaal 60 studiepunten (ECTS) haalden. En aan het eind van het tweede jaar moesten ze alle 60 punten binnen hebben. Zo niet, dan was het einde oefening en moesten studenten de opleiding verlaten. Deze maatregel had tot doel de rendementcijfers te verhogen en om zwakkere studenten tijdig een signaal te geven dat ze beter een andere weg konden inslaan.

De invoering van het BSA betekende intensievere monitoring van studenten. Elke student die niet op koers ligt, krijgt tussentijds bericht en gesprekken met de studieadviseur. “In zo’n gesprek probeer ik er samen met de

student achter te komen waar het knelpunt zit,” vertelt Ilja Fase, studieadviseur bij Sociologie. “Gebrek aan studiediscipline en aan studievaardigheid zijn de belangrijkste oorzaken voor vertraging. De meeste studenten die uitstellen, plannen niet goed of vinden andere dingen te leuk, terwijl de studie toch prioriteit moet krijgen. Er zijn ook studenten die het te goed willen doen. Die zijn best

slim, maar bang om te falen of een minder cijfer te halen. Allemaal zaken waar studenten aan kunnen werken. Studenten die door persoonlijke omstandigheden studievertraging oplopen, krijgen begeleiding. Ik kan bijvoorbeeld de examencommissie adviseren tot uitstel van een negatief BSA. Maar dan is het wel belangrijk dat er zicht is op verbetering van die persoonlijke omstandigheden. Je moet inschatten of iemand ooit zal afstuderen. Dat is lastig. Het is aftasten en die student blijven volgen en soms adviseren om te stoppen.”

Het percentage studenten met een negatief advies varieert jaarlijks per opleiding. In het studiejaar 2009-2010 kreeg bij Psychologie 23 procent een negatief advies. Bij Bestuurskunde strandde toen 30 procent en bij Sociologie 44 procent. “Veel te veel,” concludeerde Van der Veen destijds. “Maar je moet geen appels met peren vergelijken. Opleidingen met selectie aan de poort of een numerus fixus zoals Psychologie scoren altijd beter. Daarnaast hebben wij ook eerstejaars met alleen een hbo-propedeuse of die elders moesten stoppen vanwege een negatief advies. Het is bekend dat die studenten het slechter doen.”

Ook Bestuurskunde had te maken met deze ‘switchers’. Met name bedrijfskundestudenten die de BSA-norm niet haalden, probeerden het vaak opnieuw bij de opleiding. Hoewel Psychologie het beste scoorde, vond men de 23 procent afhakers toch te hoog. “Er zijn altijd studenten die een verkeerde studiekeuze maken en daardoor afvallen,” verklaarde onderwijsdirecteur dr. Guus Smeets. “Maar als ze afhaken vanwege een verkeerde

studiestrategie, is dat zonde. Die moet je over de streep trekken met betere begeleiding.”

Minoren

De minor is sinds september 2008 een verplicht onderdeel in het derde bachelorjaar op de Erasmus Universiteit. De eerste tien weken staan voor de minor ingeroosterd en studenten kunnen daar 15 ECTS mee verdienen. De minoren kwamen min of meer in de plaats van de keuzevakken en boden studenten een mogelijkheid tot verdieping binnen de eigen richting of tot een kijkje over de schutting van het eigen vakgebied. Dat laatste namen studenten van de FSW massaal. Zo volgde 90 procent van de bachelorstudenten in 2011 een minor aan een andere opleiding. Omgekeerd kwamen ook veel studenten van andere faculteiten naar de FSW.

De opleidingen van de faculteit verdienen zodoende een aardig zakcentje aan de minoren.

Het aantal externe studenten dat naar de FSW kwam was de eerste jaren groter dan het aantal eigen studenten dat uitvloog. De opleidingen van de faculteit verdienen zodoende een aardig zakcentje aan de minoren: een ‘positief saldo’ leverde 950 euro per student op. Psychologie had met forensische psychologie, arbeids- en organisatiepsychologie en hoogtepunten uit de psychologie de succesvolste minoren van de universiteit. Dankzij dit soort

'toppers' stond de balans tussen binnenkomende externe en uitgaande eigen studenten in 2009 op 244. In 2010 had men nog een positief saldo van 136 studenten. Maar mede doordat forensische psychologie voortaan door de juridische faculteit werd aangeboden, speelden Psychologie en ook de andere opleidingen vanaf 2011 ongeveer quitte.

PGO: hét handelsmerk van de FSW

De onderwijsprogrammering die de opleidingen van de FSW gebruikten was allesbehalve uniform. Sociologie werkte tot 2006 met semesters. In september 2006 stapte de opleiding over naar het blokkensysteem met acht blokken van vijf weken en één vak per blok. Bestuurskunde gebruikte in die periode

al blokken, maar dat waren vier blokken van tien weken met twee of drie vakken per blok. In het studiejaar 2007-2008 maakte ook die opleiding de overgang naar acht blokken. Deze vorm met sequentieel onderwijs hanteerde Psychologie al vanaf de start in 2001.

Psychologie werkte ook al vanaf het begin met probleemgestuurd onderwijs (PGO) in combinatie met intensief vaardigheidsonderwijs. PGO is een onderwijsvorm die Henk Schmidt destijds aan de Universiteit Maastricht in Nederland heeft geïntroduceerd. Als bouwdecaan van de opleiding Psychologie heeft hij deze didactische methode in 2001 naar Rotterdam overgebracht. Het kenmerk is dat er onder begeleiding van een tutor in kleine groepen gewerkt wordt aan problemen. Kennis wordt niet overgedragen, maar actief verworven volgens de zogenaamde 'zevensprong' (zie kader).

Wekelijks vinden er twee PGO-bijeenkomsten plaats. Daarnaast wordt ook wekelijks één bijeenkomst gewijd aan academische of professionele vaardigheidstraining. Daarbij wordt ernaar gestreefd dat de vaardigheden die aan bod komen, passen bij de inhoud van het blok. Tenslotte wordt het onderwijs ondersteund door een beperkt aantal colleges, één of twee per week.

Omdat van studenten wordt gevraagd zelfstandig informatie te verzamelen uit wetenschappelijke boeken, tijdschriften of digitale media is er in de universiteitsbibliotheek per PGO-opleiding een apart gedeelte met relevante literatuur ingericht. Dit kleinschalige onderwijs is volgens Van der Molen, de huidige decaan van de FSW, geen dure vorm van onderwijs, zoals wel eens wordt gedacht. De kosten vallen mee doordat het onderwijs met relatief goedkope medewerkers als tutoren wordt uitgevoerd. Bovendien betaalt PGO zich ook terug doordat het rendement relatief hoog is.

De zevensprong van het PGO

- Stap 1. Moeilijke begrippen verhelderen: elke student moet snappen waar het probleem over gaat, anders wordt het moeilijk om er samen over te brainstormen.
- Stap 2. Probleemstelling formuleren: zijn de studenten het met elkaar eens over wat het centrale thema is in dit probleem?
- Stap 3. Brainstormen: studenten formuleren mogelijke relevante kennis, opvattingen, verklaringen die ze zelf al kunnen bedenken. Tijdens deze fase wordt aanwezige voorkennis geactiveerd, waardoor duidelijker wordt welke kennis er nog ontbreekt.
- Stap 4. Probleemanalyse: wat zijn de belangrijkste deelproblemen en welke voorlopige theoretische verklaringen hebben ze samen kunnen bedenken?
- Stap 5. Leerdoelen formuleren: welke kennis ontbreekt er nog om het probleem goed te kunnen begrijpen, uitleggen en verklaren?
- Stap 6. Leerdoelgerichte zelfstudie: studenten duiken de literatuur in en zoeken naar de ontbrekende kennis. Ze bereiden de nabespreking voor, waarin ze elkaar moeten kunnen uitleggen hoe het allemaal zit.
- Stap 7. Nabespreking: studenten rapporteren aan elkaar wat ze hebben gevonden in de literatuur en leggen aan elkaar uit hoe de verklaringen werken.

Misverstanden

De tweede opleiding die aan de FSW met PGO startte was Sociologie. Aanleiding voor deze herziening van het onderwijs was de visitatie uit 2006. Het oordeel van de visitatiecommissie van de NVAO was destijds voldoende, maar er werd ook duidelijk gemaakt dat Sociologie verbeteringen moest doorvoeren. In de discussie daarover maakte het bestuur van Sociologie de keuze voor intensivering van het onderwijs door de invoering van sequentieel blok-onderwijs. Gesteund door de huidige decaan is vervolgens in 2010 het PGO-model van Psychologie overgenomen. Twijfels over de geschiktheid van PGO als didactisch model bestonden er hier en daar wel. Men vroeg zich dan met name af of studenten via PGO voldoende kennis over sociologische theorieën zouden verwerven.

Wekelijks vinden er twee PGO-bijeenkomsten plaats. Daarnaast wordt ook wekelijks één bijeenkomst gewijd aan academische of professionele vaardigheidstraining. Daarbij wordt ernaar gestreefd dat de vaardigheden die aan bod komen, passen bij de inhoud van het blok. Tenslotte wordt het onderwijs ondersteund door een beperkt aantal colleges, één of twee per week.

Omdat van studenten wordt gevraagd zelfstandig informatie te verzamelen uit wetenschappelijke boeken, tijdschriften of digitale media is er in de universiteitsbibliotheek per PGO-opleiding een apart gedeelte met relevante literatuur ingericht. Dit kleinschalige onderwijs is volgens Van der Molen, de huidige decaan van de FSW, geen dure vorm van onderwijs, zoals wel eens wordt gedacht. De kosten vallen mee doordat het onderwijs met relatief goedkope medewerkers als tutores wordt uitgevoerd. Bovendien betaalt PGO zich ook terug doordat het rendement relatief hoog is.

De zevensprong van het PGO

- Stap 1. Moeilijke begrippen verhelderen: elke student moet snappen waar het probleem over gaat, anders wordt het moeilijk om er samen over te brainstormen.
- Stap 2. Probleemstelling formuleren: zijn de studenten het met elkaar eens over wat het centrale thema is in dit probleem?
- Stap 3. Brainstormen: studenten formuleren mogelijke relevante kennis, opvattingen, verklaringen die ze zelf al kunnen bedenken. Tijdens deze fase wordt aanwezige voorkennis geactiveerd, waardoor duidelijker wordt welke kennis er nog ontbreekt.
- Stap 4. Probleemanalyse: wat zijn de belangrijkste deelproblemen en welke voorlopige theoretische verklaringen hebben ze samen kunnen bedenken?
- Stap 5. Leerdoelen formuleren: welke kennis ontbreekt er nog om het probleem goed te kunnen begrijpen, uitleggen en verklaren?
- Stap 6. Leerdoelgerichte zelfstudie: studenten duiken de literatuur in en zoeken naar de ontbrekende kennis. Ze bereiden de nabespreking voor, waarin ze elkaar moeten kunnen uitleggen hoe het allemaal zit.
- Stap 7. Nabespreking: studenten rapporteren aan elkaar wat ze hebben gevonden in de literatuur en leggen aan elkaar uit hoe de verklaringen werken.

Misverstanden

De tweede opleiding die aan de FSW met PGO startte was Sociologie. Aanleiding voor deze herziening van het onderwijs was de visitatie uit 2006. Het oordeel van de visitatiecommissie van de NVAO was destijds voldoende, maar er werd ook duidelijk gemaakt dat Sociologie verbeteringen moest doorvoeren. In de discussie daarover maakte het bestuur van Sociologie de keuze voor intensivering van het onderwijs door de invoering van sequentieel blok-onderwijs. Gesteund door de huidige decaan is vervolgens in 2010 het PGO-model van Psychologie overgenomen. Twijfels over de geschiktheid van PGO als didactisch model bestonden er hier en daar wel. Men vroeg zich dan met name af of studenten via PGO voldoende kennis over sociologische theorieën zouden verwerven.

“Er bestaan misverstanden over PGO,” weet Schmidt. “Men denkt vaak dat het een soort praktijkgestuurd onderwijs is. Om dit beeld uit de wereld te helpen heb ik wel eens een verhaal gehouden voor de staf met door mijzelf gemaakte voorbeelden van sociologische problemen. Maar ik heb relatief weinig of geen expliciete pogingen gedaan om het PGO-model in te voeren. Als je als bestuurder uit één van de bloedgroepen komt, moet je wel heel voorzichtig zijn om niet de hele tijd te roepen: ‘Bei uns in der Heimat ist alles besser’. Dat bewustzijn had ik heel sterk. De verbeteringen

die Sociologie en ook Bestuurskunde hebben doorgevoerd zijn vooral gedreven door de ontdekkingen van docenten zelf. En dat vervolgens het model van Psychologie iets is waar men makkelijk naar gaat kijken, is dan een tweede. Als men mij vroeg, ja, dan had ik uiteraard een drive en enthousiasme om daarover te praten. Maar niet van: nu moeten jullie dit of dat. Ik heb dat vroeg in mijn decanaat een keer geprobeerd bij Bestuurskunde. Het was een gesprek met alle hoogleraren over onderwijs en dat was een faliekante mislukking.”

Navolging

PGO is hét handelsmerk van de FSW geworden. De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen, die in september 2011 startte, heeft ook gekozen voor dit model en andere faculteiten toonden eveneens belangstelling voor deze vorm van onderwijs. Zo ging de Erasmus School of Law in september 2012 over op PGO. Ze deed dat in nauw overleg met Psychologie. De export van PGO-kennis was daarmee nog niet ten einde. Het prestigieuze Erasmus University College, een brede bachelor voor 'excellente' studenten die in september 2013 van start ging, koos eveneens voor PGO. Om dit onderwijsmodel op poten te zetten trok men expertise van Psychologie aan.

Binnen de FSW is de opleiding Bestuurskunde nog niet overgegaan op PGO. Deze opleiding werkt met de zogenoemde 'academie-atelier-formule'. In de academie (de hoorcolleges) wordt de wetenschappelijke kennis aangeboden, maar in het atelier (veelal werkcolleges, maar ook gastcolleges en stages) vindt de confrontatie met de bestuurskundige praktijk plaats. In het atelier zitten veel PGO-elementen, maar in een wat gevarieerdere vormgeving dan de zevensprong.

In 2007 werd een ingrijpende herziening van het onderwijs doorgevoerd. De inzet was werken in kleine groepen, zodat studenten beter geobserveerd en aangesproken konden worden. Minder anonimiteit, waardoor studenten minder snel kunnen 'duiken', was volgens de toenmalige onderwijsdirecteur prof. dr. Bram Steijn het belangrijkste effect.

"We gingen ook werken met een model waarbij je steeds één vak hebt: sequentieel onderwijs. Henk Schmidt, die toen decaan was, speelde daar wel een rol in. Als managementteam praatte je periodiek met de decaan en hij gaf aan dat sequentieel onderwijs en werken in kleine groepen erg belangrijk was. En suggesties van de decaan leg je niet zo maar naast je neer."

Het doorvoeren van deze onderwijsveranderingen kostte veel tijd en energie. Dus toen Sociologie een paar jaar later omschakelde naar PGO, wilde Bestuurskunde niet nog een keer alles overhoop gooien. Bovendien vond men het eigen model - half PGO, aldus Steijn - goed. In het voorjaar van 2013 gingen de panelen weer schuiven. Er werden alsnog plannen gemaakt voor invoering van PGO in de beginfase van de bachelor. In die fase wilde men een actieve houding van studenten meer stimuleren.

Een gedurfde zet: de invoering van N=N

De FSW zorgde in 2011 voor een primeur met de start van de pilot 'Nominaal is Normaal' (N=N). Verhoging van de BSA-norm naar 60 studiepunten, minder herkansingen, een compensatieregeling voor onvoldoendes en invoering van een jaarklassysteem - dus overgaan of blijven zitten - zijn kenmerken van N=N. Deze ideeën kwamen van Henk Schmidt. Hij wilde studenten zonder ballast van openstaande vakken naar het tweede jaar laten doorstromen, zodat ze binnen vier jaar hun bachelorbul zouden kunnen halen.

Minder herkansingen, zo was bij hem bekend, leiden tot een ander studiepatroon, tot serieuzer studeren, minder uitstelgedrag en dus minder risico op uitval. Het waren ideeën waar Schmidt al langer mee rondliep, maar de tijd moest rijp zijn om ze te presenteren. De aankondiging van de langstudeerboete*) in 2010 was dat goede moment. Schmidt herinnert zich nog dat hij voor het eerst met Henk van der Molen over N=N sprak en van hem te horen kreeg dat hij ernstige twijfels had. "Ik was enigszins beducht," beaamt Van der Molen. "Gaan we dan niet te veel studenten verliezen omdat ze het niet halen, vroeg ik me af. Maar een systeem met compensatie en weinig herkansingen vond ik de uitdaging waard." Studenten waren niet enthousiast over de plannen. Te streng en overbodig, redeneerden ze. Extra prikkels om sneller te studeren waren

niet nodig vanwege de geplande invoering van de langstudeerboete en ze waren bang dat de compensatiemogelijkheden het niveau van de studie zouden verlagen. Zij voorzagen ook dat minder herkansingen zouden leiden tot een toename van het aantal studenten die een beroep zouden doen op de regeling persoonlijke omstandigheden. Toch ging de Faculteitsraad in juni 2011 akkoord met de plannen. Over aanscherping van de BSA-norm, het belangrijkste kritiekpunt van de studenten, hadden ze feitelijk niets te zeggen. De raad had op dat punt geen instemmingsrecht.

Een uniforme invulling van N=N lukte overigens niet helemaal. Psychologie en Pedagogische Wetenschappen kozen ervoor om het jaarklassensysteem gedurende de gehele bachelor te gebruiken, terwijl

*) Op 1 oktober 2012 maakten de politici Diederik Samsom en Mark Rutte bekend dat de langstudeerboete werd afgeschaft. Studenten die een langstudeerboete al hadden betaald kregen deze zo snel mogelijk terug.

Bestuurskunde en Sociologie dit alleen in het eerste jaar doen. Verder gaf Bestuurskunde de voorkeur aan vijf herkansingsmogelijkheden voor de (acht) bloktentamens, terwijl de andere opleidingen dat aantal beperkten tot twee herkansingen voor de PGO-blokken en twee herkansingen voor de practicumtoetsen. De opleidingen trokken wel één lijn bij de compensatieregeling. Alleen onvoldoendes hoger of gelijk aan een 4 mochten gecompenseerd worden. En studenten mochten alleen door naar het tweede jaar indien ze een gemiddelde van 6.0 of hoger haalden.

“Er waren wel zorgen over N=N,” geeft Schmidt toe. “Op de meest donkere momenten, als ik ’s morgens vroeg wakker werd en dacht: ‘Ja, ja, ik weet het wel zo zeker op basis van al die jaren ervaring, maar stel dat ik het niet bij het juiste eind heb?’ De eerste prognoses, een spannend

moment, zag ik toen ik in een hotel in Saoedi-Arabië zat. Toen die er goed uitzagen, ben ik zingend door de gangen gegaan.”

‘Leg de lat hoger en studenten zullen beter presteren, want ze stemmen hun gedrag af op de norm.’ Deze veronderstelling van Schmidt bleek uit te komen. Van de studenten in de N=N-pilot haalde circa 75 procent het eerste jaar. Dat is gemiddeld 8 procent hoger dan het percentage dat voorheen na twee jaar alle 60 punten haalde. Dat N=N zo goed werkte, was ook een opluchting voor de decaan. Er is nog een voordeel, geeft Van der Molen aan.

“De 25 procent die niet doorgaat, heeft na één jaar meteen duidelijkheid. Het voorkomt dat ze blijven doormodderen en na het tweede jaar alsnog met een negatief BSA moeten vertrekken. Snel duidelijkheid bieden of de studie qua niveau of interesse bij iemand past, is voor zowel de student als de opleiding prettig.”

Aanpassen - Dr. Peter Mascini, universitair hoofddocent bij Sociologie

“Toen ik van 1988 tot en met 1993 aan de EUR studeerde kreeg je een setje boeken mee en je had een docent die af en toe hoorcolleges gaf. Op een gegeven moment moest je opdraven voor het tentamen en dat was het. Door veranderingen die onze studenten meebrengen uit het studiehuis of door andere ontwikkelingen is het minder vanzelfsprekend dat ze zichzelf kunnen disciplineren of dat ze de aandacht kunnen opbrengen om boeken te lezen en lang hoorcolleges aan te horen. Dan zie je dat zo'n institutie als de faculteit zich aanpast aan de doelgroep.

In veel opzichten is het onderwijs er beter op geworden, maar er zitten ook nadelen aan vast. Ik vind het heel goed dat docenten meer moeten nadenken over wat ze over willen brengen en op welke manier. Daarom ben ik ook heel blij met die tutorinstructies, de blokboeken en zelfs met die toetsmatrijs. Ik vind ook dat er nu een meer coherent onderwijsprogramma is en een betere coördinatie.

Maar het wordt er allemaal wel schoolser door. Studenten moeten verplicht naar een werkgroep en als ze niet komen, krijgen ze een vervangende opdracht. Het gevaar is dat studenten er vooral op gaan letten of ze aan alle regels en verplichtingen hebben voldaan en wat niet verplicht is, doen ze dan niet. Studenten komen dus wel naar de PGO-werkgroepen maar niet naar de hoorcolleges, want die zijn niet verplicht. Vroeger was het minder streng en hadden ze meer eigen verantwoordelijkheid.”

Verbluffend

De apotheose van dit gewaagde, maar geslaagde experiment was eind september 2012 de feestelijke uitreiking van getuigschriften aan de eerste lichting studenten die met N=N te maken hadden gekregen. Het evenement, bedacht en georganiseerd door Marja Hortulanus, Manon de Jong en Eleni Koulouki van het onderwijsbureau, staat in het geheugen gegrift als 'verbluffend leuk'. Een volle Sorbonne-zaal met blije en trotse studenten en muziek van gelegenheids-dj dr. Bram Peper zorgden voor een ongekend opgewonden en opgetogen sfeer.

De apotheose van dit gewaagde, maar geslaagde experiment was eind september 2012 de feestelijke uitreiking van getuigschriften aan de eerste lichting studenten die met N=N te maken hadden gekregen.

De rector magnificus (Schmidt) en de decaan (Van der Molen) deden er nog een schepje bovenop. Zij verschenen in vol ornaat, toga met baret, en hielden aanstekelijke speeches vol lof over de prestaties van de studenten die het nieuwe onderwijssysteem N=N volgden. Ook

opvallend was dat deze studenten nominaal studeren als een vanzelfsprekendheid beschouwden. Ze waren ervan overtuigd geweest dat dat ging lukken, want het eerste jaar hadden ze tenslotte ook in één keer gehaald.

De geslaagde pilot bij de FSW was voor andere faculteiten aan de EUR reden om in september 2012 ook N=N te introduceren. Alleen bij Wijsbegeerte en Geneeskunde zijn ze (nog) niet op dit systeem overgegaan.

Number One

Verkozen worden tot de beste opleiding is een mooi resultaat, maar elk jaar als de nummer 1 eindigen in de ranglijst van Elsevier is een heel bijzondere prestatie. Bij de opleiding Psychologie is men er derhalve trots op dat ze keer op keer als beste uit de bus komt bij de jaarlijkse enquête van het weekblad. "Je kunt je wel afvragen wat deze uitslagen waard zijn, want de methode van Elsevier is niet altijd even doorzichtig," stelt onderwijsdirecteur, dr. Guus Smeets. "Studenten wordt gevraagd hoe tevreden ze zijn over aspecten van hun opleiding. Maar de meeste studenten kunnen hun ervaringen helemaal niet relateren aan ervaringen met andere opleidingen, omdat ze nergens anders hebben gestudeerd. Hoogleraren wordt ook gevraagd wat zij de beste opleiding vinden. Maar hoogleraren weten ook nauwelijks iets van andere opleidingen. Wat zij waarschijnlijk doen, is nadenken wie ze kennen van de onderzoekers. De kans is natuurlijk groot dat ze

iemand kennen bij de oudste en de grootste universiteiten. Je ziet daarom ook dat opleidingen er verschillend op reageren. Staan ze laag, dan relativieren ze de uitkomst. Staan ze hoog, dan wordt het breed uitgemeten. Maar wij zijn zeker heel blij dat studenten ons zo goed beoordelen, juist omdat we zo veel investeren in kwaliteitsonderwijs en een goede leeromgeving." In een andere enquête, die van de Keuzegids, scoort Psychologie ook altijd goed. In 2012 leverde dat het predicaat 'Topopleiding' op.

De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen lijkt in de voetsporen van Psychologie te treden. Zij kende een droomdebuut. Bij de eerste deelname aan de Elsevier-enquête in 2012 haalde ze gelijk een eerste plaats. "Een aangename bevestiging, maar geen complete verrassing," reageerde docent en studieadviseur drs. Rob Kickert. "We wisten dat het hier goed loopt en dat we kwalitatief goed onderwijs leveren. Ik ben zelf een echte fan van PGO. Het directe contact dat studenten hierdoor met elkaar en met de staf hebben, en de vorm van het onderwijs zelf, zorgen ervoor dat dit gewoon een heel leuke opleiding is." Goede resultaten in Elsevier en de Keuzegids zijn belangrijk, maar alles valt of staat met de beoordeling van de NVAO. Een visitatiecommissie van de NVAO bekijkt om de zes jaar of een opleiding aan de kwaliteitseisen voldoet. Afgezien van de beoordeling van Sociologie in 2006 - een nipte goedkeuring gepaard met een waarschuwing - pakte deze controles goed uit. Sociologie scoorde in 2012 op alle punten voldoende.

Psychologie slaagde net als in 2006 met gemak voor de kwaliteitstoets en ook Bestuurskunde kon in 2010 tevreden terugkijken op de visitatie.

Ter illustratie een citaat van de visitatiecommissie Psychologie uit 2012.

'De commissie heeft kennis genomen van de wijze waarop de EUR haar onderwijs in de psychologie heeft ingericht. Het probleemgestuurd onderwijs (PGO)-systeem heeft hier een grote invloed op. De commissie is positief over de kleinschaligheid die hiermee wordt gerealiseerd, evenals de wijze waarop studenten met het PGO gestimuleerd worden in het actief omgaan met de aangeboden stof. De commissie is van oordeel dat de inrichting van het onderwijs goed doordacht is. Studenten en docenten zijn zeer gemotiveerd en positief over de omgeving waarin zij studeren en werken. De commissie heeft vastgesteld dat de wijze waarop volgens het PGO-systeem theorieën worden bestudeerd, zorgt voor een goede balans tussen theorie en praktijk: theorieën en concepten worden steeds bestudeerd vanuit een relevant praktijkprobleem of een wetenschappelijk probleem. Het parallel aanbieden van een theorievak en een gerelateerd practicum draagt in de ogen van de commissie bij aan deze balans tussen theorie en praktijk.'

Internationalisering

Het onderwijs van de FSW bediende niet alleen de Nederlandse markt. Bestuurskunde heeft sinds het studiejaar 2004-2005 de Engelstalige master 'International Public Management and Policy' (IMP). De instroom

bedraagt gemiddeld zo'n dertig studenten per jaar. Het aantal inschrijvingen afkomstig uit binnen- en buitenland kende de laatste jaren een stijgende trend met een recordaantal van 47 in 2013. Ook het aandeel buitenlanders neemt gestaag toe. Tevens is er een tweejarig Engelstalig programma: de Research Master in Public Administration & Organizational Science. Dit in samenwerking met de universiteiten van Utrecht en Tilburg en inmiddels ook met Nijmegen en de VU. Sociologie heeft samen met Erasmus School of History, Culture and Communication (ESHCC) en het Centre for Rotterdam Cultural Sociology (CROCUS) vanaf 2009 een Engelstalige research master. Het aantal deelnemers was met gemiddeld tien studenten – de helft uit het buitenland – vooralsnog bescheiden.

De nieuwe opleiding Pedagogische Wetenschappen lijkt in de voetsporen van Psychologie te treden.

Dat gold ook voor de Engelstalige masterprogramma's die Psychologie sinds 2010 aanbood. Buitenlandse en Nederlandse studenten die voor een Engelse master kozen kwamen in onderwijsgroepen met Engels als voertaal. De literatuur was sowieso in het Engels.

Nauwelijks of geen marketingactiviteiten werden bij Psychologie als verklaring gezien voor de beperkte belangstelling.

In 2012 ging het roer om. Het College van Bestuur van de EUR wilde fors inzetten op internationalisering en in dat kader besloot de FSW meer middelen in te zetten voor werving in het buitenland. Het faculteitsbureau van de FSW kon mede daardoor de afdeling voorlichting en marketing uitbreiden tot twee medewerkers. Deze extra inzet was ook noodzakelijk voor de start van een Engelstalig bachelor Psychologie in 2014. In dat jaar zal Pedagogische Wetenschappen bovendien met de masteropleidingen beginnen. De masters zijn conform het strategisch plan van de universiteit toegankelijk voor buitenlandse studenten.

Keuzestress

Na de invoering van de harde knip ontstaat er veel meer een reflectiemoment waarbij studenten zich afvragen waar ze heen zullen gaan. Zo ook voor Gerda van Reenen. In het voorjaar van 2011, toen ze nog derdejaars psychologie was, zei ze over haar 'keuzestress': "Mijn hele leven weet ik al wat ik wil gaan doen, maar nu bij de masterkeuze twijfel ik voor het eerst echt. Vandaar dat ik er ook veel tijd in steek om internetsites af te speuren, er met studiegenoten en familie over te praten en naar open dagen te gaan. En er valt ook echt wat te kiezen met alleen in Nederland al ongeveer twintig verschillende richtingen. Ik vind het belangrijk om een master te vinden waarin ik mij echt kan ontwikkelen en waarvan ik zeker weet dat ik het interessant vind. Een baanperspectief is dan net wat minder belangrijk, omdat ik denk dat je met een academische achtergrond redelijk makkelijk aan een baan kan komen. Bovenaan in mijn lijstje staat momenteel 'Brein en cognitie', hier aan de Erasmus. Wat ik boeiend vind aan deze master is de aandacht voor de cognitieve processen achter het gedrag. Ook neurowetenschappen in Amsterdam trekken mij wel. Helaas zou ik hiervoor de EUR moeten loslaten, wat ik wel moeilijk zal vinden. Tegelijkertijd trekt de stad Amsterdam mij wel meer dan Rotterdam. Al met al blijft het dus een lastige keuze."

Gerda koos uiteindelijk voor Medische Psychologie in Tilburg.